

Verkiezingen 2019

Naar een ambitieus landbouwbeleid!

Op 26 mei trekken we met zijn allen opnieuw naar de stembus. Daarna is het aan de politiek om een nieuwe regering te vormen en hopelijk met een ambitieus regeerakkoord voor de dag te komen. Die ambitie is nodig, want er staan de nieuwe Vlaamse minister van landbouw heel wat uitdagingen te wachten. Tijdens de voorbije legislatuur bleef het aantal boeren dalen. De overblijvende landbouwbedrijven staan vaak onder de druk van een schuldenlast. Bovendien laat de klimaatverandering zich stilaan voelen in de vorm van extremere weersverschijnselen. De landbouw, die zo sterk afhankelijk is van het weer, dreigt daarvan een van de eerste slachtoffers te worden.

Maar dat zijn niet de enige uitdagingen waar de sector voor staat. Recent (december 2018) wees het Vlaamse Landbouwrapport (LARA) op een hele reeks uitdagingen voor de volgende legislatuur:

- Het landbouwkomen verduurzamen
- Instroom van landbouwers verzekeren
- Toegang tot grond garanderen
- Een circulaire landbouw opzetten
- De landbouw klimaatslim maken
- Voorbereiden op de eiwittransitie
- Herverbinden met de consument
- Voedingspatronen gezonder en duurzamer maken
- Klaar staan voor de datarevolutie

BioForum Vlaanderen kan zich in grote lijnen scharen achter deze uitdagingen, maar wil graag enkele bijkomende accenten leggen. We vragen **een ambitieus landbouwbeleid, waarbij de volledige landbouwsector op een sociaal verantwoorde manier kan evolueren in de richting van meer agro-ecologische en biologische landbouw en socio-economisch veerkrachtige landbouwbedrijven**. Het landbouwbeleid is pas geslaagd als het de trend van stoppende landbouwbedrijven kan keren. Vlaanderen **moet boeren stimuleren om boer te blijven**.

Bio heeft daarbij een essentiële rol. De biologische sector is niet zomaar een landbouwsector, maar wel eentje die een belangrijke hefboomfunctie vervult in de verduurzaming van de Vlaamse landbouw. Bio streeft voortdurend naar de meest milieuvriendelijke landbouwpraktijken. Zo draagt onze sector positief bij tot een hoge biodiversiteit, een gediversifieerde landschap en zuivere lucht. Biologische landbouw sluit kringlopen en is, dankzij de optimalisering van de bodem, beter aangepast aan een wijzigend klimaat. De biologische voedselverwerking hanteert extra kwaliteitsvereisten bovenop de gangbare wettelijke normen. BioForum Vlaanderen is dan ook trots op deze bedrijven.

De volgende regering dient de hefboomfunctie van de biologische sector te valoriseren door die actief te ondersteunen: niet louter met financiële middelen voor de sector zelf (het behoud van de biologische hectarepremie) maar ook door **veel meer middelen vrij te maken voor onderzoek voor de verdere verbetering van biologische en agro-ecologische (landbouw)technieken.** Bij het nemen van nieuwe beleidsmaatregelen moet systematisch **een toets gebeuren op de impact op agro-ecologische en biologische bedrijven.**

Kies voor een landbouwbeleid dat vertrekt vanuit een systeembenadering, zowel op regionaal niveau als op het niveau van het individuele bedrijf

De hierboven genoemde uitdagingen voor de Vlaamse landbouw staan niet op zichzelf. Ze vormen een **samenhangend geheel.** Elk landbouwbedrijf is automatisch verbonden met zijn omgeving. Dat betekent ook dat elke maatregel een positief of negatief effect heeft op verschillende aspecten van het bedrijf en/of zijn omgeving. Zo kunnen bepaalde milieuvorwaarden ertoe leiden dat een bedrijf quasi gedwongen wordt om dure technologische maatregelen te treffen. Dat kan op zijn beurt leiden tot een stijgende schuldenlast en een onvermijdelijke noodzaak tot meer groei. Sommige maatregelen kunnen wel een grotere (milieu-)efficiëntie creëren, maar tegelijkertijd de lokale of de totale regionale milieu-impact in absolute termen vergroten.

Het toekomstige beleid moet de uitdagingen dus op een geïntegreerde, samenhangende manier aanpakken. De beste leidraad is een systeembenadering, omdat die ook teruggrijpt naar de oorzaak van de problemen.

Zo'n systeembenadering heeft verstrekkende gevolgen. Zo stelt het recentste rapport van de VMM ([Milieuverkenning 2018, Oplossingen voor een duurzame toekomst](#)) het volgende: *“Wat wel met voldoende zekerheid kan worden gesteld, is dat een optimalisatie van het conventionele systeem niet zal volstaan om de milieu-impact van het voedingssysteem snel genoeg binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte te brengen... Naast een verdere inzet op systeemverbeteringen moet er actieve ruimte worden gecreëerd voor systeeminnovaties”.*

Het rapport onderscheidt drie categorieën van oplossingsrichtingen:

- 1) Systeemverbeteringen
- 2) Anders eten, met minder dierlijke producten en meer lokale en seizoensgebonden producten.
- 3) Systeemveranderingen, onder meer de toepassing van agro-ecologische principes en uitvoering van multifunctionele diensten.

Zet in op sociale en economische innovatie

Innovatie is zeer belangrijk, ook in de landbouwsector. Het mag zich echter niet beperken tot loutere technologische innovatie waar het VLIF (het Vlaamse investeringsfonds) tot nog toe hard op inzet. Ook **systeminnovatie verdient de nodige aandacht en zou beter moeten worden ondersteund en aangemoedigd. Daarbij denken we ook aan sociale en economische innovatie en nieuwe economische verdienmodellen.** Willen we de landbouw terug aantrekkelijk maken en een duurzaam inkomen voor de boer garanderen, dan moet Vlaanderen durven inzetten op de realisatie van nieuwe, duurzamere economische modellen waar ook consumenten een actievere rol in opnemen. Kansen liggen vooral in de verkorting van de keten en een eerlijkere winstverdeling over de spelers in de langere voedingsketen.

Bij onze Vlaamse boerderijen vind je vandaag al heel wat voorbeelden van socio-economische innovatie: CSA, voedselteams, buurderijen, coöperatieve winkels, hoevewinkels ... Maar er is nood aan onderzoek om dergelijke modellen op te schalen. Initiatieven die dit beogen, moeten ondersteund worden.

Doorbreek schuldenspiralen en vermijd dat er nieuwe gecreëerd worden

Boeren hebben vaak dure investeringen gedaan en komen daardoor terecht in een schuldenspiraal. Ze moeten hard werken om hun schulden af te betalen. Deze zogenaamde lock-ins zetten de boer voor het blok. Eenmansbedrijfjes kunnen niet eens beslissen om ermee te stoppen, want de schuldenlast dreigt hen blijvend te achtervolgen. Soms is het enige doel het hoofd boven water te houden. Veel ruimte voor verduurzaming is er dan niet meer!

Het landbouwbeleid zou hier meer bij stil moeten staan. Momenteel is heel wat van de bestaande wetgeving (milieu, landbouwsubsidies, voedselveiligheid,...) op maat van grote, gespecialiseerde bedrijven. Kleinere bedrijven of bedrijven die kiezen voor diversificatie worden vaak benadeeld. De wetgeving zou ook alle kansen moeten geven aan andere landbouwstrategieën. Het is bijvoorbeeld niet zinvol om landbouwbedrijven te dwingen om te groeien voor ze een beroep kunnen doen op bepaalde premies. Denk aan de zoekkoeienpremie of de premie voor zeldzame koeienrassen waarvoor minstens 20 dieren nodig zijn. Of denk aan de VLIF-vereisten waar enkel bedrijven van een zekere omvang een beroep op kunnen doen. Ook moet de overheid voorzichtig omspringen met hun definitie van een "actieve landbouwer". Boeren in bijberoep zouden hierdoor wel eens uit de boot kunnen vallen, ook al maken ze deel uit van een bloeiend landbouwbedrijf.

Er moet een ambtelijke werkgroep over de (liefst inclusief federale) departementen heen in het leven worden geroepen om knelpunten te identificeren en voorstellen voor aanpassing van wetgeving formuleren. Dit zou onder meer moeten leiden tot instrumenten (bv. een transitiefonds) voor boeren om uit een lock-in te geraken en over te schakelen op een sociaal-economisch en ecologisch duurzaam bedrijfsmodel.

Bij elke nieuwe maatregel zou er een toets moeten gebeuren op **mogelijke nadelen voor bedrijven die agro-ecologische principes toepassen of werken volgens de vereisten van het biologische lastenboek.**

Vergoed boeren voor hun inspanningen om ecosysteemdiensten te realiseren

De milieuverkenning 2018 leert ons dat het landbouw- en voedingssysteem zoals we dat nu kennen tegen zijn ecologische én maatschappelijke grenzen botst. De dominante strategie in de landbouw is zoveel mogelijk van hetzelfde produceren op de goedkoopste manier. Dit leidt tot specialisatie, schaalvergroting en intensivering en is gesteund op een grote input van externe hulpbronnen die het milieu nog meer onder druk zetten.

Dit kan men alleen doorbreken door landbouwers andere verdienmodellen en strategieën aan te reiken. Beschouw boeren niet alleen als landbouwer, maar ook als landschapsbouwer. Dat betekent dat boeren niet alleen een inkomen krijgen door voedsel te produceren, maar dat **het beleid ze ook moet belonen voor het optimaliseren van andere ecosysteemdiensten zoals biodiversiteit, klimaatadaptatie, bodembeheer, waterbeheer,...** De middelen van het Europese landbouwbeleid (GLB) kunnen daarvoor ingezet worden (ecoschema's, agromilieumaatregelen). **Niet enkel kosten en gedeelde inkomsten moeten vergoed worden, er moet ook een stimulans zijn om hiermee aan de slag te gaan. Tegelijkertijd is er ook nood aan een langetermijnperspectief.**

Installeer een breed infoloket en een ombudsdienst landbouw

Boeren moeten kunnen blijven boeren. Maar een landbouwer heeft steeds meer administratieve verplichtingen en wordt verwacht het overzicht te houden over alle vereisten uit de verschillende departementen en bevoegdheidsniveaus (Vlaams, federaal). Wanneer een landbouwer met zijn of haar vragen naar een ambtenaar (bv. van een buitendienst) trekt, dan is die enkel vertrouwd met het eigen bevoegdheidsdomein. Geen enkele ambtenaar kent het volledige plaatje.

BioForum Vlaanderen vraagt daarom een breed infoloket dat het geheel overziet. Daarnaast pleiten we voor een ombudsdienst landbouw: daar moeten boeren terechtkunnen met klachten over te moeilijke, ingewikkelde of tegenstrijdige administratieve lasten of voorwaarden. De ombudsdienst moet een werking hebben over de beleidsniveaus heen (federaal, Vlaams, lokaal). Het landbouwbeleid dient op alle niveaus rekening te houden met de verzuchtingen die uit de rapporten van de ombudsdienst blijken.

Circulaire economie: ja, maar hoe?

Het LARA stelt terecht dat er “een sterke afhankelijkheid is ontstaan van externe inputs zoals kunstmeststoffen, soja, fossiele brandstoffen, agrochemicaliën, water en grond... Daarnaast is de complexiteit van het systeem sterk toegenomen met meer tussenschakels die zich over de hele wereld bevinden... Het lineaire productiesysteem leidt ook tot degradatie en uitputting van de bodem en tot milieuvervuiling, afval en verspilling... De beschikbaarheid van sommige kritieke hulpbronnen voor de voedselproductie staat onder druk.”

LARA bepleit een “grondstoffenslim” voedselsysteem en verwijst daarbij naar de EU die “via een efficiënt hulpbronnengebruik en een circulaire economie wil komen tot een lage milieu-impact en duurzaam materialenbeheer in de agrovoeding”. Vreemd genoeg verwijst LARA in één adem eveneens naar de transitie naar de biogebaseerde economie en bepleit in dit kader naar een herconfiguratie van het volledige sociotechnologische systeem.

BioForum Vlaanderen vraagt aan het beleid om erover te waken dat **het begrip “circulaire landbouw” niet uitgehold wordt**. Biologische productie zet het zo lokaal mogelijk sluiten van de kringloop centraal, hetzij op het eigen bedrijf, hetzij door samenwerking met bedrijven in de nabije omgeving. **Optimale voedselproductie moet de kern blijven en een biogebaseerde economie waarbij biomassa wordt ingezet voor de farmaceutische, chemische en brandstoffenindustrie is daar absoluut aan ondergeschikt. Bij de zogenaamde cascade voor de inzet van het biomassasysteem dient koolstofopbouw van de bodem te primeren boven vergisting.**

Maak werk van een transitie naar een grondgebonden veehouderij

De klimaatverandering heeft een impact op landbouw en vice versa. Zowel mitigatie- als adaptatiemaatregelen zijn noodzakelijk. Die moeten verder gaan dan enkel aanpassingen in voederrantsoenen en voedermanagement of bepaalde (vaak dure) technologische maatregelen die enkel een emissiereductie bewerkstelligen per eenheid product. BioForum vraagt om voorzichtiger om te gaan met pleidooien om reducties per eenheid product te realiseren en daarbij het geheel uit het oog te verliezen. **Een transitie naar een grondgebonden veehouderij op Vlaams niveau zal de totale Vlaamse uitstoot (op vele vlakken) inperken en leidt ook tot een meer natuurlijke, extensieve veehouderij. Dit vormt een van de belangrijkste uitdagingen in Vlaanderen.**

Meer aandacht voor de bodem en bodembiodiversiteit

De rol van de bodem bij een klimaatslimme landbouw verdient alle aandacht: het vergemakkelijken van het gebruik van compost (boerderijcompost!), het valoriseren van koolstofvastlegging in de bodem en de inzet op bodembiodiversiteit.

Technologie: ja, maar verlies het breder plaatje niet uit het oog

BioForum benadrukt dat technologie (inclusief datatechnologie) een positieve rol kan spelen bij een systeemverandering. Technologie kan leiden tot een hogere arbeidsefficiëntie en datatechnologie kan de kennis over de bodemgesteldheid verhogen.

Tegelijk is er waakzaamheid geboden: de boer moet een centrale rol blijven innemen in zijn bedrijfsvoering en de technologie moet ten dienste van hem staan. We willen een landbouw die dicht bij de mensen (boer en consument) staat, en geen grootschalige (want anders onbetaalbare) technologische landbouwproductie in functie van toeleveranciers en afnemers. Boeren worden nu al geconfronteerd met dure investeringen en lange terugverdientijden. Wat zal de impact zijn van meer technologie op zijn inkomen en schuldenlast? En wie zal op het einde van de rit over de data beschikken? **Vooraleer in te zetten op de datarevolutie moet de overheid het nodige studiewerk doen om te vermijden dat boeren opnieuw de dupe worden. Tegelijkertijd moet het onderwijs blijven inzetten op de knowhow van de primaire landbouw.**